

Orebladet

Medlemsblad for Trøndelagsavdelingen
av Norsk Botanisk Forening

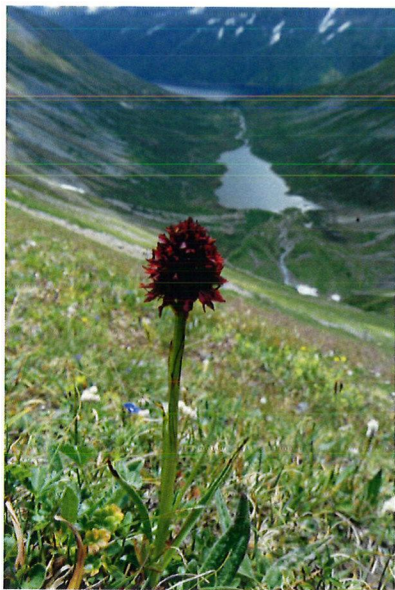
På jakt etter Norges første norne – Kåltistel *Cirsium oleraceum*
En ekskursjon til Gjevilvasskamman

Årg. 14

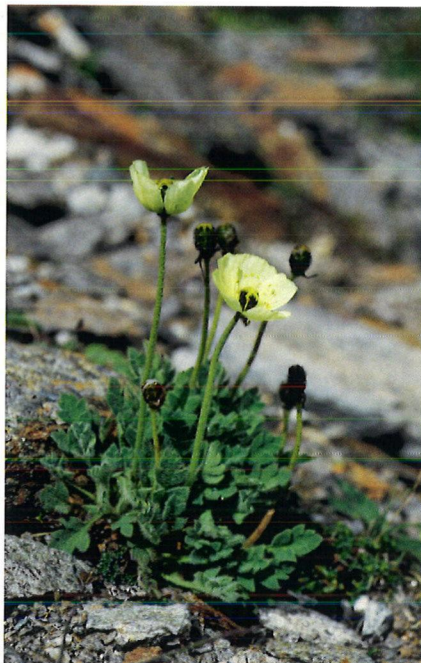
Nr. 2 – 2011

Ivrig pollensamling av humler i blomstrende kåltistel. 3. august 2010 ©Svein T. Båtvik

Svartkurle i Reinsbekkdalen. I dalbunnen ser vi Reinsbekktjønna. Litt av Gjevilvatnet kan også skimtes i bakgrunnen. ©Arne Jakobsen

Fjellvalmue i rasmark ved Nedre kamtjønne. ©Arne Jakobsen

OREBLADET
ISSN 1501-4924

Orebladet utgis av: Norsk
Botanisk Forening,
Trøndelagsavdelinga (NBF-TLA)

Postadresse: Vitenskapsmuseet,
Seksjon for naturhistorie, 7491
Trondheim

Besøksadresse: Schøninghuset,
3. et., Erling Skakkes gt. 47A,
Trondheim

Ny e-post: orebladet@nbf-tla.org
Foreningen: post@nbf-tla.org

Nettadresse:
<http://www.nbf-tla.org>

Redaktør: Ingar Pareliussen

Abonnement: Bladet utgis med to nummer i året. For medlemmer av Trøndelagsavdelingen av NBF inngår Orebladet i medlemskapet. Abonnementspris for ikke-medlemmer er for 2011 kr 125,- (abonnementet løper til det blir sagt opp).

Manuskripter: Manuskripter kan gjerne sendes som vedlegg til e-post, eller sendes i posten maskinskrevet eller tydelig håndskrevet.. Enkel linjeavstand. Overskrifter utheves. Norske plantenavn skal brukes der disse finnes. Latinske navn skal stå i kursiv etter det norske navnet uten bruk av bindestrek eller parentes.

Illustrasjoner Redaksjonen ønsker illustrasjoner i form av strektegninger, diagrammer eller foto (enten digitale, papirkopier eller dias). Merk foto som skal returneres med navn og returadresse.

Frist for manuskripter
Vårnummer: 1. mai. Høstnummer: 1. november

Styret i NBF-TLA: Ingar Pareliussen (leder), Egil Ingvar Aune (sekretær), Inger Gjærevoll (kasserer), Harald Bergmann (nestleder, regionkontakt for Villblomstenes dag), Harald Kildal (styremedlem, kontakt mot FNF) og Birger Moe (styremedlem, ansvarlig for lokalfloraprojektet)

Ekskursjonskomité: Arne Jakobsen, Sigmund Sivertsen, Simen Bretten

Revisorer: Sølvi Wehn, Ottar Michelsen

Valgkomité: Berit Forbord Moen, Dag-Inge Øien

Har du e-postadresse? Om du sender en e-post til oss vil du bli påminnet om møter, ekskursjoner og andre foreningsaktiviteter.

Har du bytta e-postadresse?
Husk å gi oss beskjed.

Norne <i>Calypso bulbosa</i> i Jämtland, Sverige. Foto:©Heiko Liebel
--

På jakt etter Norges første nornelokalitet

Av Heiko Liebel

Første juni 2011 startet ni motiverte botanikkinteresserte sin 4-dagers nornetur fra Trondheim. Formålet med turen var å se på flere nornelokaliteter i Sverige først, for å få en følelse for habitatet norne *Calypso bulbosa* foretrekker, og så reise videre til Lierne i Nord-Trøndelag for å finne Norges første nornelokalitet. Den nærmeste kjente lokaliteten på svensk side ligger bare noen få kilometer unna den norske grensen i Lierne.

På svensk side hadde vi med oss en lokalkjent botaniker Bengt Pettersen, fra Länsstyrelse i Jämtland, som viste oss flere titalls norner i blomst og andre skjulte perler i de gamle urskogene i Jämtland. Vi fikk se blant annet stormarinøkkel *Botrychium virginianum*, høstmarinøkkel *Botrychium multifidum* og en rekke orkideer som marisiko *Cypripedium calceolus* (ikke i blomst) og knerot *Goodyera repens*. Vi fikk øynene godt kalibrert på nornes utseende og vi forstod at norne foretrekker artsrik gammelt urskog helst på kalkbergarter i disse traktene. I litteraturen leser man at norne kan forekomme både på surt og baserikt jordsmonn.

Deltakerne ved en av de oppsøkte nornelokaliteten i Jämtland (Sverige): Tonje Håkonsen, Randi og Lars Dalen (i siste rekke), Bengt Pettersen med samboeren, Norman Hagen, Birger Moe, Mats Nettelbladt (i andre rekke), Heiko Liebel og Einar Værnes (i forgrunnen), Foto:©Kristin Vigander.

Reisen gikk videre til Jule i Sørli hvor vi overnattet to netter. De to følgende dagene oppsøkte vi potensielt egnede habitater (basert på geologiske kart og flybilder) men innsatsen ble ikke belønnet med noen norner. Vi tror at det skyldes at det var både litt tidlig i vårens utvikling og at kalkområdene er svært få og begrenset i Lierne. En mulighet er selvfølgelig også at norne forekommer ikke i Lierne. Mens vi lette etter norne i både Sør- og Nordli, registrerte vi karplantene rundt omkring og noen enkeltobservasjoner av møkkmoser. Observasjoner av 149 arter ble registrert på www.artsobservasjoner.no. Vi er

takknemlig for finansiellstøtte fra SABIMA (Samarbeidsrådet for Biologisk Mangfold). På veien tilbake til Trondheim tok vi en botaniseringsstopp på Bergsåsen i Snåsa kommune for å se på blomstrende reinroser *Dryas octopetala* i kalkfuruskogen.

Jeg håper at folk forsetter jakten etter norne i Norge enten i Lierne eller i de østligste kalkområdene nord for Lierne på et litt senere tidspunkt på våren. Jeg ønsker å takke alle deltakerne for den hyggelige tiden sammen og innsatsen de gjorde.

Kåltistel *Cirsium oleraceum*, ny for Melhus

Svein T. Båtvik

Bakgrunn Ut på sommeren 2010, sent i juli, under kjøring til og fra jobb i Trondheim, registrerte jeg fra bilvinduet en høyvokst kurvplante som sto like ved fylkesvei 708 (Hølundveien) ved Travbanen i Melhus kommune. Jeg hadde erfaring med kåltistelen fra både Sverige og Danmark, og denne lignet jo mistenkelig.

I erkjennelse av at denne knapt nok hadde noe å gjøre langs en fylkesvei i Melhus i Sør-Trøndelag stoppet jeg og så nærmere på den, og kunne fort fastslå at dette jo måtte være godt utviklede eksemplarer av nettopp kåltistel. Senere tok jeg også bilder av den, bl.a med kona som målestokk.

Inger Marie Båtvik er målestokk ved siden av kåltistelen i Melhus. 3. august 2010

Utbredelse og rødlisteplassering Ved uventede funn av karplanter er det lurt å sjekke både i nyere floraer og i de utmerkede verktøyene «Artskart» og «Artsobservasjoner» som begge drives av Artsdatabanken. Det viste seg at kåltistelen i Norge er kjent fra totalt tolv fylker. I fem av disse er forekomstene rimelig stabile (Hedmark, Oppland, Akershus, Oslo og Buskerud), mens den har hatt ustabile og tilfeldige opptredener i Østfold, Vestfold, Telemark og Vest-Agder. Dessuten har det vært ett tilfeldig funn i Bergen (Fana, Store Milde, ved hagemuren til Fana Folkehøgskule, Jakob Naustdal 3. oktober 1938 (NHM, Oslo), samt et belegg fra Tromsø fra 17. august 1978 ved Peter Benum (Tromsø

Museum).

Lid & Lid (2005: 803-04) omtaler arten som østlig og som spredt til sjelden fra Bærum og Drammen nord til Trysil, Åmot, Nord-Fron og Nordre Land, og dessuten som "ugras", gjerne på tømmerplasser, i Østfold (Sarpsborg og Moss), Akershus (Ås), Buskerud (Hurum), Vestfold (Sande), Telemark (Porsgrunn), Vest-Agder (Kristiansand), Hordaland (Bergen), Sør-Trøndelag (Orkdal) og Troms (Tromsø). Funnet fra Orkdal har jeg ikke lyktes å spore, og jeg vet derfor ikke mer om når og hvor den ble funnet der.

I Rødlista (2010) angis det at arten både tidligere og i dag er i tilbakegang. Den er listet som NT, altså «nær truet», men angis å «grense mot sårbar» (VU). I artens faktaark er det angitt at arten er stedege på indre Østlandet fra Elverum/Åmot vest til Nordre Land, og at den er knyttet til vasskanter, sumpskog og åkerkanter. Den er utsatt for grøfting og drenering. Lukking av bekker i kulturlandskapet har bidratt til at arten er i tilbakegang flere steder, f.eks i Ringsaker i Hedmark (Miljøstatus i Hedmark, nettside). I tillegg fins altså arten tilfeldig som innført og etablert på eller nær ruderatmark, særlig rundt Oslofjorden. Totalutbredelsen strekker seg fra det vestlige mellom-Europa (Frankrike) og østover til det vestlige Sibir.

Høiland (1995) inkluderte arten i lista over «gårdstunplanter foreløpig utafor trussel» på et tidspunkt

der arten i Norge i rødlistesammenheng ble betraktet som «ob-servasjonstrengende».

Beskrivelse, anvendelse og historikk Kåltistelen blir ifølge Lid & Lid (2005) 50 til 150 cm høy. Den blomstrer med sine karakteristiske lysgule kurver fra juli til september (jfr Figurane på side 2 og 7). I Sverige er den ganske vanlig i Skåne, men sjelden i Halland og Västergötland.

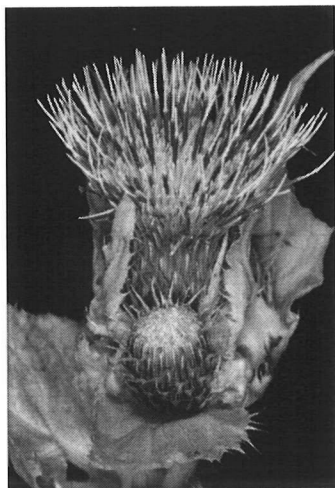
Fægri & Danielsen (1996) angir det første norske funnet fra ca år 1700, ved Irgens. Det eldste daterte norske herbariebelegget er fra Ringsaker 1822 av P.F. Wahlberg (UPS). Fram til 1974 var arten ikke kjent øst for Mjøsa, men den har senere blitt funnet på en rekke lokaliteter i sørlige Østerdalen.

Arten regnes som noe kalkkrevende. De aller fleste voksestedene er menneskelig påvirket, men basert på enkeltfunn der arten synes å stå i ganske upåvirkede naturtyper, antar Fægri & Danielsen at arten «kan være spontan i Norge på enkeltlokaliteter, mens den er sekundært spredt eller nylig innkommet på mange av de andre lokalitetene».

Linné publiserte arten allerede i 1745 basert på et funn i Lund i Skåne (under hans «öländska och gotländska resa» i 1741; jfr Linné 1749). Linné hevdet at den i visse områder av Russland ble anvendt til mat, derav artsepitetet «olerace-

um» som betyr «grønnsak» (Den virtuelle floran, nettside).

Kåltistelen inneholder interessante eteriske oljer og flavonoider, og har blitt brukt til behandling av ulike sykdomsbilder, herunder revmatisme, kramper, tannverkssmerter og urinsyregikt. Den er holdt for å være urindrivende. Det er dog lite belegg for å anta at den har hatt noen videre utbredelse som helbredende urt i Norge, og den er heller ikke kjent dyrket hos oss.

Kåltistelen i Melhus blomstret rikelig både i 2010 og i 2011, men forfatteren så likevel ingen spor av nyetablerte kåltistler i nærheten i 2011-sesongen. 3. august 2010

Voksestedet i Melhus Kåltistelen i Melhus vokser altså like ved veikanten langs Fylkesvei 708 (Hølundveien), nærmere bestemt ved det siste huset når man kjører mot Melhus sentrum og cirka 600

meter øst for avkjørselen til travbanen ved Vollan (Vollhåggå), Hølundveien 1B, på sørsida av veien ved overgangen til dyrket mark (byggåker). På kartblad 1621 IV Trondheim blir UTM-koordinatene NR 623, 177. Geografisk bredde er 63 grader 16' 55" 30" og lengde 10 grader 14' 25" 70".

I juli-august 2010 sto det én stor, frodig samling stengler, et drøyt 30-talls stengler, med mange blomster. Stenglene sto relativt tett sammen (jfr. Figuren på side 5), så de kommer trolig fra samme rot, eller representerer kanskje én klon. De var vesentlig høyere enn angivelsen i Lid & Lid (2005), – de lengste stenglene var sikkert opp mot to meter høye.

Det var med viss spenning jeg sjekket utpå sommeren 2011 om kåltistelen kom opp dette året også, og ja, det gjorde den, – med om lag like mange stengler tett sammen som i 2010. Den var imidlertid vesentlig lavere av vekst dette året. Det ble satt i gang en del utbyggingss aktiviteter på eiendommen sent i 2010 og utover i 2011, noe som kanskje vil føre til at voksestedet for planten når som helst vil kunne ødelegges.

Hvordan har kåltistelen kommet til Melhus? Skogforsk gjennomførte i 2001-03 et prosjekt der de så på hvilke fremmede arter som fulgte med som frø med tømmerimporten fra Estland. Her var kåltistelen én av artene (Ofte &

Stabbetorp 2002).

I 2010 sto forekomsten like ved en liten plankestabel på Hølundveien 1B. En spekulasjon kan jo da være at disse plankene kanskje var importert fra Baltikum, og at arten dermed etablerte seg like ved gjenom frø som fulgte med importen.

Litteratur

Den virtuella floran: <http://linnaeus.nrm.se/>

[flora/di/astera/cirsi/cirsole7.jpg](http://linnaeus.nrm.se/flora/di/astera/cirsi/cirsole7.jpg)

Fægri, K. & Danielsen, A. 1996. Maps of distribution of Norwegian vascular plants, vol. III. The southeastern element (p. 48). – Bergen.

Høiland, K. 1995. Truete kulturbetingete planter i Norge. 2. Gårdstunplanter. – NINA Fagrapport 003: 1-34.

Kålås, J.A, Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. – Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & D.T. 2005. Norsk flora. (7. utg. ved Reidar Elven). – Det Norske Samlaget. Oslo.

Linné, C. von 1749. Flora Oeconomica eller Hushålls-Nyttan af de i Swerige, wilddt växande Örtar. – Stockholm.

Miljøstatus i Hedmark: http://hedmark.milj\T1\ostatus.no/msf_themepage.aspx?m=254

Often, A. & Stabbetorp, O. 2002.

Karplanter innført med tømmerimport. I: Økland, B. (red.): Insekter, sopp og karplanter innført til Norge ved tømmerimport fra Russland og Baltikum. – Aktuelt fra skogforskningen 2/02, pp. 19-24.

En ekskursjon til Gjevilvasskamman 16. juli 2011

Av Arne Jakobsen

Det var 17 forventningsfulle deltakere som lørdag morgen den 16. juli 2011 fulgte den T-merkete stien fra Gjevilvasshytta vestover mot Gjevilvasskamman. Ekskursjonen ble arrangert av Trøndelagsavdelingen av Norsk Botanisk Forening og dagen skulle tilbringes i den botanisk rikeste og mest spennende delen av Trollheimen. Skuffet skulle vi ikke bli.

De første systematiske undersøkelsene av plantelivet i Trollheimen ble utført av konservator Ove Christian Dahl i årene 1890 og 1892. Det første året konsentrerte han seg om Jøldalen, Svartådal, Follidalen og områdene vest for Gjevilvatnet. Han var for øvrig en av de første gjestene på Trollheimshytta som ble innviet 11. juli 1890.

Med økonomisk støtte fra Det Kongelige Norske Vitenskabers Selskap i Trondheim var Dahl to år

Fra Heimre Gjevilvasskam er det utsikt ned i Reinsbekkdalen med Reinsbekktjønna. I bakgrunnen ser vi deler av Okla-massivet og litt av Gjevilvatnet. Reinsbekkdalen er en tydelig U-formet dal mellom Heimre og Midtre Gjevilvasskam.

senere tilbake i Trollheimen, den-
ne gangen i de østligste delene.
Han oppsøkte både Gråfjellet (den
gangen kalt Skrikhø), Høghøa, Sva-
høa, Tyrikvamfjell og områdene
rundt Kamtjønningen mellom Gjevil-
vasskamman og Blåhø. Her gjorde
han førstegangsfunn av en rekke
fjellplanter som blant annet fjell-
valmue *Papaver radicatum* ved
foten av Blåhø. Vår ekskursjon til
Gjevilvasskamman omtrent 120 år
senere hadde som mål å «gjenopp-
dage» mange av Ove Dahls funn,
og kanskje også finne noen av de
artene han ikke oppdaget.

Etter en transportetappe gjennom
bjørkeskogen og kryssing av Grav-
bekken, gjorde vi en stopp ved
Tverrbekken. På åpen grus stod

noen matter av den lille jøkelstarr
Carex rufo som har tyngdepunk-
tet i sin utbredelse i de kystnære
fjellene på Vestlandet og Møre.
Sammen med denne stod også
noen puslete, rød-grønne plan-
ter som viste seg å være dvergssyre
Koenigia islandica, en av fjellets få
ett-årige arter. I det trange skaret
rett nedenfor Tverrbekkens ut-
løp fra Nedre Kamtjønn har svært
mange av våre fjellplanter funnet
rotfeste.

Vi fikk her stifte bekjentskap med
blant annet knoppsildre *Saxifra-
ga cernua*, rødsildre *Saxifraga
oppositifolia*, tuesildre *Saxifraga
caespitosa* og skåresildre *Saxifraga
adscendens*, fjellveronika *Veronica
alpina* og bergveronika *Veronica*

fruticans, orkideene fjellkvitkurle *Pseudorchis albida* ssp. *straminea*, grønnkurle *Coeloglossum viride* og fjellkurle *Chamorchis alpina*, fjellsmelle *Silene acaulis*, reinrose *Dryas octopetala*, gullmyrklegg *Pedicularis oederii*, næringskreven- de starrarter som hårstarr *Carex capillaris*, sotstarr *Carex atrofusca*, svartstarr *Carex atrata* og den bisentriske dubbestarr *Carex fuliginosa* ssp. *misandra*. Her ble det også anledning til å sammenligne de tre erteplantene setermjelt *Astragalus alpina*, blåmjelt *Astragalus norvegicus* og reinmjelt *Oxytropis lapponica*.

Men spesielt stort inntrykk gjorde funnet av blomstrende fjellvalmue. For flere av deltakerne var dette det første møtet med en av juvelene i norsk fjellflora. Her stod den i løs, raspreget grusmark og lokaliteten er derfor sårbar for tråkk. Men med stor forsiktighet fikk alle tatt den i nærmere øyesyn, både med og uten fotoapparat. I dette artsrike området ble det på 1950-tallet opprettet en botanisk fjellhage der det ble satt opp små skilt med navn på de artene som stod langs stien. Ideen var utvilsomt god, men svært krevende å vedlikeholde. I dag er skiltene borte, men plantene står der til allmenn glede.

Forbi Nedre Kamtjønne passerte vi gjennom en mosaikk av blokkmark og fuktig snøleievegetasjon. Grannsildre *Saxifraga tenuis* stod her mange steder rikelig sammen med issoleie *Ranunculus glacialis*,

dvergssoleie *Ranunculus pygmaeus*, bekkesildre *Saxifraga rivularis* og stjernesildre *Saxifraga stellaris*. I dette området hadde Oppdal Bygdeallmenning fram til 2009 ei jakt- og fiskebu, men denne vinteren ble den lille hytta offer for et snøras og ekskursjonsdeltakerne kunne se de bedrøvelige restene i bekken mellom de to Kamtjønne. Om den blir bygd opp igjen gjenstår å se.

Bedre gikk det med hytta et par hundre meter lenger nord. Den ble satt opp av Vitenskapsmuseet i 1949 og fungerte i mange år som en liten forskningsstasjon midt i hjertet av Trollheimen. Mange hovedfagsstudenter og etablerte forskere har brukt denne hytta som base for sine botaniske studier. I dag er det idrettslaget til NTNU som har overtatt driften av hytta og innlemmet den i sitt nettverk av koier i Trøndelag til glede for friluftsjinteresserte studenter.

Men nå skulle den bratte nordøstskråningen på Heimre Gjevillvasskam forseres. Motivert av mulighetene for funn av nye arter og forventningene om en fantastisk utsikt fra toppen, gikk det greit å klatre de 300 høydemetrene. I den ustabile grusmarka gjorde vi et par funn av aurskrinneblom *Arabidopsis petraea*, en representant for korsblomstfamilien som er knyttet til de vestlige fjellstrøk i Norge. Aurskrinneblom er en av de få fjellplantene i Trollheimen som ikke er funnet på Dovrefjell. Her re-

gistrerte vi også snøsildre *Saxifraga nivalis*, en rødblomstret utgave av fjellkattfot *Antennaria alpina* og dessuten mange av de artene vi hadde funnet tidligere på dagen.

Vel oppe på den langstrakte toppryggen kunne vi nyte en storslagen utsikt mot Midtre og Indre Gjevilvasskam, Reinsbekkdalen, Gjevilvatnet og det mektige Oklamassivet. Her kunne vi også studere det merkelige laget av mineraljord som dekker deler av topplatået. Dette jordlaget har vært gjenstand for spekulasjon og undring, og det er reist spørsmål om de øverste delene av Gjevilvasskammen har vært isfrie under den siste istiden. Foreløpig er det ikke gjort funn eller dateringer som med sikkerhet kan fastslå at dette er tilfelle (Terje Thun pers.med.).

På det tundralignende jordlaget fant vi delvis avblomstret lapprublom *Draba lactaea* som også er blant de fjellplantene som ikke har registrerte forekomster på Dovrefjell. Denne hvitblomstrete rublomarten er med sin normalt snaue stengel svært lik den langt vanligere alperublom *Draba fladnizensis* (som vi også fant flere steder), men behåringsforskjeller på rosettbladene gjør at de med håndlupe og litt trening og erfaring kan holdes fra hverandre. Blomsten er dessuten noe større hos lapprublom. Sammen med lapprublom gjorde vi også funn av snømure *Potentilla nivea* med sine karakteristiske 3-koplete blader med

hvitfiltet underside, den bisentriske nålarve *Minuartia rubella* og ikke minst store mengder norsk malurt *Artemisia norvegica*.

Turens dristigste manøver var å klatre ned i den svært så bratte Reinsbekkbakken. For å komme fram måtte vi med stor aktsomhet forsere rasmark av løs grus og stein. For flere av deltakerne var funn av svartkurle det høyeste ønsket for turen, og Reinsbekkbakken er å betrakte som en «locus classicus» for denne orkideen.

Men la oss først ta et lite tilbakeblikk. I de første årene etter 2. verdenskrig var det daværende konservator Olav Gjærevoll og kjemi-professor ved NTH Nils Andreas Sørensen som i første rekke bidro til ny kunnskap om floraen i Trollheimen. Riktignok hadde mange av datidens store botanikere som Ove Arbo Høeg, Rolf Nordhagen, Johannes Lid og den dyktige amatørbotanikeren Ralph Tambs Lyche hatt flere turer til Trollheimen og gjort interessante funn, men det var nok parhestene Gjærevoll og Sørensen som kunne dokumentere de største nyfunnene. Det kan jo også legges til at de to på begynnelsen av 1950-tallet fastslo at fjellrekka på østsida av Drivdalen, fra Ryphuskollen i sør til Sissihø i nord, hadde de samme botaniske kvalitetene som de mer kjente Knutshøene, men det er en annen historie.

Men et av sine beste funn gjorde Sørensen på en tur til Reinsbekk-

bakken 11. juli 1948, da han fant 33 blomstrende individer av svartkurlle *Nigritella nigra*. Disse stod på 1270 moh og er gjeldende høyde-rekord for svartkurlle i Norge. I de første ti-årene etter at Sørensen gjorde sitt oppsøksvekkende funn, er lokaliteten blitt oppsøkt bare noen få ganger. Men fra midten av 1990-tallet er den blitt jevnlig besøkt og år om annet er det funnet blomstrende planter, dog aldri så mange som Sørensen fant.

Det var nok håpet om svartkurlle-funn som drev ekskursjonsdeltakerne ned rasmarka til Sørensens lokalitet. Etter mye leting uten resultater var det tendenser til resignasjon i gruppa, men et siste søk gav oss endelig funn av én blomstrende plante. Utrolig hvor stor forskjell ett eneste individ kan utgjøre når alternativet er å forlate området uten resultat. Nå skal det i sannhetens navn sies at det var mye annen fin botanikk å glede seg over i disse bratte bakkene.

Spesiell stor oppmerksomhet fikk funn av sandfiol *Viola rupestris* (kun bladene, da den for lengst var avblomstret) som tidligere, i følge Artsdatabankens artskart, ikke var registrert i dette området. Engasjementet ble ekstra stort da en sjekk i Lids flora avslørte at høydegrensa for arten er 1260 moh i Jotunheimen. Nå skulle vi inn i rekordbøkene! Finleting og aktiv bruk av høydemålere og GPS gav tilslutt en høyde på 1285 moh på UTM-posisjonen NQ 14162, 56575

(Jon Bjarne Jordal pers. med.).

Ellers er artsmangfoldet stort i disse sørvendte og næringsrike bakkene. Her ble vi kjent med marinøkkel *Botrychium lunaria*, fjellkveke *Elymus kronokensis*, lodnerublom *Draba incana*, snøsøte *Gentiana nivalis*, bakkesøte *Gentianella campestris* og den noe mer sjeldne småsøte *Comastoma tenellum*. Videre stod enorme mengder avblomstret reinrose og den skandinavia-endemiske fjellnøkleblom *Primula scandi-navica*. Begge de to sistnevnte var avblomstret, men en kan lett forestille seg hvilken blomsterprakt det er her i midten av juni.

Det sies gjerne om botanikere at de ikke går så langt, men at de går lenge. Og vi hadde nå gått så lenge at det var på tide å returnere. Gruppa delte seg slik at noen gikk ned til Reinsbekksetra og fulgte stien langs Gjevilvatnet tilbake. Et par av deltakerne gjorde først en liten avstikker til noen tørre rabber på den andre siden av Reinsbekken der de fant noen mogop-planter *Pulsatilla vernalis* i frukt. For en som er godt vant med masseforekomster av mogop på Dovrefjell, vil et slikt funn kanskje ikke gjøre spesielt inntrykk. Men saken er at mogop er en av Trollheimens sjeldne arter. Den ble første gang funnet av Olav Gjærevoll i 1948 på Midtre Gjevilvasskam og er senere også funnet på Tyrikvamfjell. Så har jeg hørt rykter om funn av mogop på Høghøa rett nord for Tyrikvamfjell

og på østsida av Svahøa, men dette er så langt ikke dokumentert med belegg eller foto. Herved er utfordringen gitt.

Resten av gruppa returnerte samme veg som vi kom. Også disse gjorde et nytt, godt funn. I rasmarka oppunder toppen av Heimre Gjevilvasskam stod et par tuer skredarve *Arenaria norvegica* og i tillegg noen avblomstrete fjellvalmuer. Det var Nils Andreas Sørensen som først fant skredarve i Trollheimen, og det på den samme dagen som han fant svartkurle. Han kunne nok være svært godt

fornøyd med resultatet av feltarbeidet den dagen. Skredarve er også en av de få artene som ikke er funnet på Dovrefjell (hvis vi da ikke regner med et funn i Folldalen i 1950).

En av turdeltakerne, Jon Bjarne Jordal, ofret litt ekstra oppmerksomhet på sopp. Sopp i fjellet er kanskje ikke det som vekker størst oppmerksomhet, men også her kan det gjøres gode funn. Jon Bjarne sendte meg noen ord om noen av det mest interessante han fant i løpet av dagen og her gjengis (noe omarbeidet) det han skrev:

- ▷ Reinroseriske *Lactarius dryadophilus* ble funnet fem-seks steder sammen med reinrose fra Nedre Kamtjønn oppover Heimre Gjevilvasskam og ned igjen til nedre del av Reinsbekkbakken (fjellart som danner mykorrhiza med reinrose).
- ▷ Brun vierriske *Lactarius pseudouvidus* stod nedenfor Nedre Kamtjønn (fjellart som danner mykorrhiza med vier-arter).
- ▷ I reinroseteppet øverst i Reinsbekkbakken ble det funnet noe som er enten reinrose morkel *Helvella dryadophila* eller fjellmorkel *Helvella arctoalpina*. Disse er lite samlet og studert i Norge og kan være samme art ifølge Nordic Macromycetes bd. 1. Uansett er dette noe som ikke er påvist i Oppdal tidligere.
- ▷ Reinsbekkbakken er et fantastisk sted å lete sopp – her kan man vente å gjøre mange feite funn av fjellarter knyttet til ekstremt kalkrik mark. Det ble blant annet funnet traktsopper *Clitocybe* og munkehatter *Melanoleuca* som ikke er sikkert bestemt.

Ove Dahl ønsket også å sammenligne plantelivet i Trollheimen med den allerede godt kjente Dovrefjellfloraen. Etter den første feltseesongen i 1890 satte han opp ei liste med 24 arter som da var kjent

fra Dovrefjell, men som han ikke hadde funnet på sine vandringer i Trollheimen. Etter undersøkelser i 1892 reduserte han dette antallet til 18. Vår ekskursjon hadde også noe fokus på en sammenligning

mellem de to fjellområdene og
nedenfor står en tabell som viser

hvilke fjellarter som kun er funnet i
ett av de to områdene:

	Trollheimen	Dovre-fjell
Skredarve	X	
Snøstjerneblom		X
Aurskrinneblom	X	
Snørublom		X
Lapprublom	X	
Stivsildre		X
Grynsildre	? ¹	X
Oppdalsildre		X
Fjelltettegras		X
Hodestarr		X
Kvitstarr		X
Knutshørapp	(X) ²	X

Litteratur

Brox, K. 2005. Fjellets arvesølv. TTs
hytter gjennom tidene. Trond-
heim Turistforenings Årbok
2005. 288 s.

Dahl, O. 1891. Vegetationen i
Trollheimen (Surendalen-
Sundalsfjeldene). Forh. Vi-
densk.selsk. Christiania 1891,
4: 3-21.

Dahl, O. 1892. Nye bidrag til kund-
skapen om vegetationen i
Trollheimen og fjeldpartiet
mellem Sundalen og Lesje.

Forh. Vidensk.selsk. Christia-
nia 1891, 11: 1-33.

Gjærevoll, O. 1994. Mine fjell. En
kjærlighetserklæring til Dovre-
fjell, Sunndalsfjella og Troll-
heimen. Aschehoug, Oslo. 120
s.

Gjærevoll, O. & Sørensen, N.A.
1954. Plantegeografiske pro-
blemer i Oppdalsfjellene. Blyt-
tia 12: 117-152.

<http://artskart.artsdatabanken.no>. Sist
lest 08.10.2011.

¹ I herbariet på Vitenskapsmuseet finnes det en innsamling som ble gjort ved
Kamtjønnin i 1978 der bestemmelsen er svært usikker.

² Knutshørapp er i Trollheimen kun funnet på noen lokaliteter i fjellene mellom
Oppdal og Nerskogen. Noen vil sikkert hevde at dette blir utenfor det området
vi tradisjonelt omtaler som Trollheimen og at knutshørapp derfor er en eksklusiv
Dovre-fjell-art.

Lid, J. & Lid, D.T. 2005 Norsk flora. 7. utgåva ved Reidar Elven (red.). Det Norske Samlaget, Oslo. 1230 s.

Sørensen, N.A. 1949. Gjevillvasskammene – nunatakker i Trollheimens midte? Naturen 73: 65-81.

Minneord om Steinar Moen, 18.11.1951 – 5.11.2011

Tidlig i november kom den triste meldingen om at Steinar Moen var død, bare 13 dager før han skulle fylle 60 år. Steinar fikk konstatert en aggressiv form for hjernekreft våren 2011, ble raskt operert og behandlet, men bare drøyt et halvår senere sovnet han stille inn på Øya helsehus.

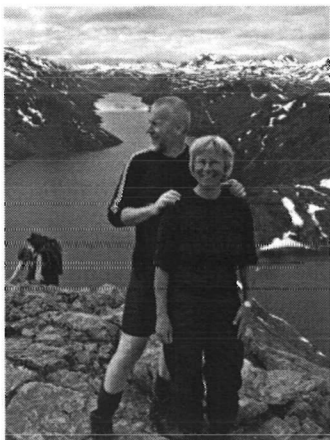
Steinar var en usedvanlig bredt engasjert, bredt begavet og bredt interessert person. Hans interesser spente fra å være dataforhandler (og alltid tidlig ute med å ta i bruk ny teknologi), historie, musikk, kultur, politikk, arkitektur, teologi, litteratur, poesi, semantikk, friluftsliv, fotografering og biologi, bare for å nevne noen få områder av alt det han engasjerte seg i. Dessuten hadde han et særlig stort engasjement for de vanskeligstilte i samfunnet blant oss, og var i mange, mange år engasjert i Kirkens Bymisjon i Trondheim, de siste 15 åra spesielt knyttet til Vår Frue kirke. Han var en ivrig korsanger, og

han elsket å få med seg mange ulike kulturopplevelser. Men, kanskje til forskjell fra mange "kulturelskere" var han minst like interessert i å få med seg en lang rekke naturopplevelser. Mange var hans "faste" turmål til ulike tider av året, f.eks til blåveisblomstringa på Skatval, bakkefiolen i Melhus, krattfiolen på Ladehammeren, mariskoen på Hølanda, mogopen på Dovreplatået, dalfiolen i Gauldalen, og mange av disse turene ble gjerne foretatt sammen med hans mangeårige og trofaste turkamerat Arild Krovoll.

Vi kan på sett og vis karakterisere Steinar som et omsorgsfullt og entusiastisk renessanse menneske, og én av etter hvert få som var i stand til å interessere seg, og spesialisere seg, innenfor et vidt spekter av emner, både klassisk naturvitenskap og klassisk humaniora. På grunn av sin smittsomme entusiasme innenfor et meget bredt spekter av emner opparbeidet han seg et stort nettverk og en stor venneskare som alle nå står mer tomhendte igjen i sorgen.

Men det var jo først og fremst botaniker han var! Steinar studerte det meste av lavere grads-studiene ved Universitetet i Bergen, men kom til Trondheim tidlig på 1980-tallet. Han hadde hovedfagskontor sammen med Ingerid Angell-Petersen, Arild Krovoll og Harald Bergmann i Elvegata, og høsten 1986 avla han hovedfagseksamen ved UNIT med avhandlingen «Vegetasjon, suksjonsforhold og skjøtselsproblemer

i Austråttlunden landskapsvern-område».

Steinar Moen og kona Aud på tur over Besseggen

Som botaniker er det tre områder vi særlig kan trekke fram innenfor Steinars brede interesser og innsats:

1. Hans langvarige medlemsskap i NBF og da spesielt Trøndelagsavdelinga. Han var en ivrig deltaker i florakartlegginga som Trøndelagsavdelingen driver (jfr f.eks Orebladet nr 2-2006!)
2. Hans store interesse for fotografering. Steinar var en dyktig og ivrig fotograf, og ikke minst var han fascinert av å ta bilder av flora og landskap. Utallige er de flotte diase-
ne og, så snart teknologien var på plass, digitale bildene med botaniske motiver som Steinar sto bak. Som nevnt hadde han sine "faste turer" til et utvalg plantelokaliteter rundt omkring i Trøndelag, men han deltok gjerne også på mer spontane turer til fjells, til Vestlandet, nordpå, til "Botanikdagarna" i Sverige, og på private, lengre turer til "smultronställen" i Sverige og i andre land der botanisering og plantefotografering sto i sentrum for interessen.
3. Sist, men ikke minst må Steinars enorme innsats som oversetter av botanisk litteratur nevnes. Steinar jobbet som oversetter i mange, mange år, og har bl.a oversatt et stort antall faglitterære bøker innenfor mange ulike temaer. Det vi botanikere vil legge vekt på er imidlertid hans arbeid med oversettelsen først av «Den nordiska floran» (Bo Mossberg, Lennart Stenberg & Stefan Ericsson 1992, 696 s.) som kom ut i Norge under navnet «Gyldendals store nordiske flora» i 1995. Senere kom denne fantastiske floraen ut i nytt og utvidet opplag i Sverige i 2003: "Den nya nordiska floran" (Bo Mossberg og Lasse Stenberg, 928 s). Gyldendal engasjerte igjen Steinar Moen til oversettingsarbeidet, og han arbeidet seg flittig og engasjert gjennom alle de 928 sidene, hvorpå Gyldendal kunne utgi «Gyldendals store nordiske flora» i revidert og utvidet utgave i 2007.

Det botaniske miljøet i Trondheim har blitt vesentlig fattigere ved Steinars alt for tidlige bortgang. Vi som står igjen vil minnes Steinar som en god venn, en entusiastisk og engasjert ressursperson, og ikke minst en rikt begavet person som var i stand til å kombinere en lang rekke vidt forskjellige interessefelt, – men vi tror nok at utenom familien og hans aller nærmeste for øvrig sto botanikken hans hjerte aller nærmest.

Vi lyser fred over Steinars minne.
S. Båtvik

Trøndelagsavdelinga av Norsk Botanisk forening: Møteprogram for vinteren/våren 2012

Alle møta blir haldne på NTNU Vitenskapsmuseet, i auditoriet i Suhmhuset, Elvegata 6 (same hus som Middelalderutstillinga og Café Magasinet; inngang til museums-gardsplassen anten frå hjørnet Elvegata/Kalvskinnsgata eller frå Gunnerus' gate). Møtestart er klokka 19.00 (inngangsdøra blir opna ca. 20 min. før)

Vi avsluttar møta med ei enkel servering til kostpris, planteutlodding og sosialt samvær.

06.02.2012 – Klosterflora frå Lesvos, Hellas. © Ingar Pareliussen

Måndag 6. februar – Ingar Pareliussen: Klosterflora frå Lesvos, Hellas. Universitet i Agder sitt studiesenter Metochi på øya Lesvos er utgangspunktet for ein tur rundt i ulik vegetasjon på øya Lesvos. Med utgangspunkt i plantene som er å finne i kloster-garden tar vi sveip i området rundt klosteret og opp i høgda og ned på stranda. Litt smakebitar frå historie og kultur blir det og tid til. Ingar Pareliussen jobbar på Dronning Mauds Minne høgskule og arrangerer årlege skriveseminar ved klosteret for tilsette i universitet og høgskulesystemet.

STOFF TIL NESTE NUMMER

Vi treng stoff til bladet. Alt botanisk stoff er av interesse. Ta kontakt med redaksjonen om du har noe.
E-post: orebladet@nbf-tla.org
Fristen er ca. 1. mai. 2012.

Måndag 5. mars – Årsmøte startar kl 19.00. Valg til styre, årsrapport og årsplan. Sakspapirer sendast til medlemmane før årsmøte. Har du gitt oss epost adressa di så kjem årsmøtepapira der.

Måndag 5. mars – Olav Dahle Svanholm: Fjellvegetasjon og fjellflora i Ecuador startar kl 19.30 Misjonsrådgivar Olav Dahle Svanholm har budd ni år i Ecuador, og vil gi oss sine inntrykk av vegetasjon og flora i dei ecuadorianske fjella der skoggrensa ligg 3–4 gonger så høgt som i dei sørnorske fjella. Med bakgrunn frå Oppdal og røynsle frå botanisk feltarbeid på Svalbard kan Olav fortelje oss både om skilnader og likskap med tilsvarende vegetasjon under våre himmelstrøk. Årsmøte for Norsk Botanisk forening Kl 19.00, Trøndelagsavdelinga. Medlemmene får årsmøtedokumenta tilsendt på førehand.

Måndag 16. april – Trond Kristoffersen: Et utsnitt av fjellfloraen på Helgeland. Trond Kristoffersen er førstelektor ved HiST, avdeling Trondheim økonomiske høyskole der han bl.a. har ansvaret for den 3-årige utdanninga til autorisert rekneskapsfører. For oss i NBF er han mest kjent som plantefotografen bak boka «Det

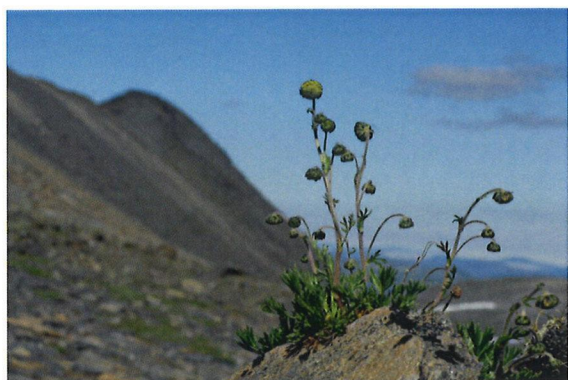
blomstrende fjellet». I foredraget vil han ta oss med til rike plante-fjell nord og aust for Mosjøen i Vefsn kommune. Desse fjella ligg midt mellom hovudområda for dei sentriske fjellplantene, men det hindrar ikkje at det veks mye interessante fjellplanter også her, kanskje meir enn mange har trudd?

Måndag 7. mai – Thyra Solem: Gran Canaria – mer enn sol og strand. Gran Canaria er ei vulkanøy med ein spesiell flora og mange endemiske artar. Thyra Solem, botanikar tilknytt NTNU Vitskapsmuseet, viser oss at denne øya har meir å by på enn det solhungrige og vintørste badegjestar vanlegvis får med seg.

Fornøyde
ekskursjons-
deltakere
med funnet
av svartkurle.
Gjevilvass-
kamman 16.
juli 2011 .
©Arne Jakob-
sen

Norsk malurt
på Heimre
Gjevilvass-
kam. ©Arne
Jakobsen

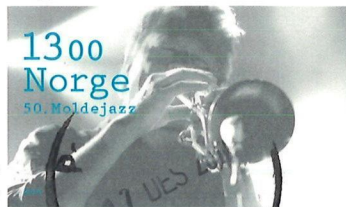
Bildet viser de-
ler av jordlaget
på Heimre
Gjevilvasskam.
Her blomstrer
flekkmure,
tuesildre
og fjellar-
ve. ©Arne
Jakobsen

Sivanholm Olav Dahle
Bugges vei 6B
7051 TRONDHEIM

B

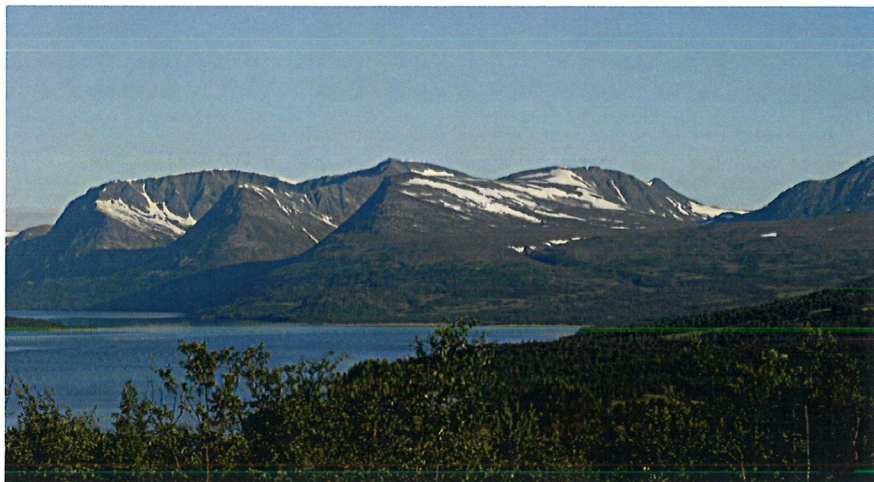
Returadresse:

Norsk botanisk forening
Trøndelagsavdelingen
Vitenskapsmuseet
Seksjon for naturhistorie
7491 Trondheim

Innhold

På jakt etter Norges første nornelokalitet	4
Kåltistel <i>Cirsium oleraceum</i> , ny for Melhus	5
En ekskursjon til Gjevilvasskammen 16. juli 2011	8
Minneord om Steinar Moen, 18.11.1951 – 5.11.2011	15
Trøndelagsavdelinga av Norsk Botanisk forening: Møteprogram for vinteren/våren 2012	17

Heimre, Midtre og Indre Gjevilvasskam. Gjevilvatnet i forgrunnen. ©Arne Jakobsen